

többszörös neveit, illetve kollektív tulajdonneveit, vagyis a művészeti csoport tagjai által egyidejűleg viselt azonos álnevet állítja írása középpontjába. DENISA-ALEXANDRA IONESCU az irodalmi nevek fordítási problémáinak szenteli olasz nyelvű írását (933–942). A gyermekirodalomban a nevek megfelelő interpretálásának különösen nagy szerepe van: a szöveg tolmácsolója ugyanis még nem támaszkodhat a korábbi olvasmányélmények vagy az iskolai tapasztalatok értelmezést segítő hátterére. Német-Kelet-Afrika irodalmában, pontosabban huszonöt, 1890–1955 között megjelent német nyelvű regényben tárgyalja a nevek funkcióját MARIE A. RIEGER (966–978). Angol nyelvű cikkében a koloniális elmélet keretében vizsgálja azt, hogy az afrikai szereplőknek adott, európai szemmel hiányos és furcsa nevek miképpen fejezik ki a nekik tulajdonított másságot és alávetettséget. A fejezet utolsó, ugyancsak angol nyelvű tanulmánya Shakespeare A velencei kalmár című komédiájának két szereplőjével, illetve azok nevével, az *Antonio*-val és a *Shylock*-kal foglalkozik (989–998). A szerző, GRANT SMITH a nevek és a karakterek összefüggését kutatja a nevek korabeli másodlagos referenciája révén: az *Antonio* név Szent Antalt és a testvériség, felebaráti szeretet ideáját, míg a *Shylock* a szeretettől idegenkedés gondolatát idézte meg a kortársak számára a kutató szerint.

3. Amint a kötet több mint ezer oldala, a benne szereplő írások tematikus, módszertani és szemléletbeli sokszínűsége és a legkülönfélébb országokból érkező szerzők listája is mutatja, az ICONN-konferenciák sorozata a névtudomány nagyszabású és fontos nemzetközi fórumává vált. A rendezvény és annak nyomtatásban, illetve online is elérhető konferenciakötete által a magyar kutatások nemzetközi bemutatásán túl lehetőség nyílik betekinteni más országok névkutatóinak munkásságába is. Ez új megközelítésmódokat, módszertani újításokat hozhat, valamint a külföldi szakirodalmi párhuzamok megismerését és a kutatási horizont nemzetközivé tágítását is eredményezheti a hazai tudományosságban.

IMREH RÉKA

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5157-793X>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

Names and Naming. People, Places, Perceptions and Power [Nevék és névadás. Emberek, helyek, felfogások és hatalom]

Szerkesztők: GUY PUZEY – LAURA KOSTANSKI. *Multilingual Matters*,
Bristol–Buffalo–Toronto, 2016. 258 lap*

A *Names and Naming* című gyűjtemény tizenöt névkutató munkáját adja közre. A kötetet bevezető előszóban a két szerkesztő a nemzetközi névtudományban bekövetkezett „kritikai

* Az ismertetés az Emberi Erőforrások Minisztériuma ÚNKP-17-4 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával, az MTA–DE Magyar Nyelv- és Névtörténeti Kutatócsoportja keretében készült.

fordulatra” hívja fel a figyelmet (xiii–xxiv). Úgy vélik, noha az onomasztika eredendően interdiszciplináris tudomány, hagyományosan mégis a történeti-kulturális megközelítési mód vált uralkodóvá e területen. Az utóbbi években azonban más szaktudományok képviselői is előszeretettel fordulnak a nevek vizsgálata felé, így geográfusok, szociolingvisták, antropológusok, informatikusok, pszichológusok stb., ez pedig újfajta kérdések felvetésére ad lehetőséget.

A tanulmánykötet három kérdéskör köré szervezve közli a tizenöt írást. Az első fejezet a többnyelvű és -kulturájú közösségekben mutatja be az identitás sokféleségét és komplex voltát. E rész első szerzője, KATARZYNA ALEKSIEJUK internetes felhasználóneveket vizsgál (3–17). Kutatásai rávilágítanak arra, hogy a felhasználóneveknek hasonló funkciójuk van, mint más személyneveknek, azonban néhány lényeges különbség is kimutatható, melyek új horizontot nyitnak meg a személynévkutatásban. Az egyik legfontosabb jellemzője e névcsoportnak, hogy e neveket maga a névhasználó adja magának. Fontos megfigyelése ALEKSIEJUKnak, hogy mivel az internet világában nem jön létre személyes kapcsolat, a felhasználónév egyfajta arcként is szolgál, máskor viszont a felhasználónév a rejtőzködés eszköze is lehet.

IAN CLARK a nevek és az identitás kapcsolatát ausztrál bennszülött elnevezések körében vizsgálta (18–31). Az 1850–1880-as években készített ausztrál úti beszámolókból népetimológiákra is bukkant: noha a szerzők igen nagy érdeklődést mutattak a nevek jelentése, értelmezése iránt, csak igen kis százalékuk fordított figyelmet a bennszülöttek helyneveire. A kutató emellett kiemelt három író, akiknél felfigyelt arra a jelenségre is, hogy az őslakosok neveit törölték, s szemantikailag oda nem illőkkel cserélték fel.

Ugyancsak az ausztrál őslakosok világába kalauzolja az olvasókat MICHEAL WALSH (32–46). Munkájában a személynévadási minták vizsgálatát helyezte a középpontba, s meglepve tapasztalta, hogy e közösségekben igen offenzív neveket is szokás volt adni. A szerző a személynevek gyűjtésének módszertani kérdései mellett a tabunevek problematikájával is foglalkozik.

A Külső-Hebridák formális és informális személynév-gyakorlatát mutatja be ELLEN S. BRAMWELL írása (47–61). A név és az identitás összefonódásának bonyolult rendszerét feltárva fény derül arra a mély kulturális és interperszonális tudásra is, mely ebben a szoros közösségben létezik. A szerző a család- és házassági neveket, valamint a bece- és ragadványneveket is bevonta vizsgálataiba, továbbá elemezte a nevek angol és skót gael nyelvű formáinak kölcsönhatását is.

PETER MÜHLHÄUSLER és JOSHUA NASH a Norfolk-szigeteki nyelvi tájkép elemzésével mutatják be a nyelvi ideológia, a nyelv és identitás, valamint a nyelv és a táj kapcsolatát (62–80). Ezáltal a Norfolk-szigeteki nyelv átalakulását is dokumentálják, azaz azt, hogyan lesz az ellenszegülés nyelvéből a turizmus nyelve.

A tanulmánykötet második blokkja azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy hogyan befolyásolja az identitást a névvel kapcsolatos közösségi és egyéni attitűd. LAURA KOSTANSKI egy olyan ausztrál program tanulságairól számol be elsőként, melynek célja az őslakosok neveinek újraélesztése volt egy nemzeti parkban (83–105). A szerző úgy látja, hogy egy efféle kezdeményezés sikeréhez a következő tényezők járulhatnak hozzá: a közösségi szerepvállalás, az oktatás és a már létező nevek párhuzamos megtartása.

Helsinki utcaneveivel kapcsolatos attitűdvizsgálatokat végzett TERHI AINIALA 38, a Kelet-Helsinkiben fekvő Vuosaariban élő 15–70 év közötti lakossal (106–119). A szerző feltérképezte, hogy mely utcanevek elfogadottak, melyeket nem kedvelik a lakók (például

mert nem elég városiasak), melyek használatát kerülik. Igyekszik utánajárni annak is, hogy az adatközlők mivel magyarázzák attitűdjeiket. A névhasználók szerint a név vagy névelem lehet szép vagy csúnya, aranyos, csodálatos, autentikus vagy művi, áttetsző vagy sem stb., míg a névhasználat lehet praktikus vagy sem (például amiatt, hogy sok hasonló név létezik már).

A nyelvi tájkép módszerével tárja fel a multikulturális Oslo neveinek rendszerét MAIMU BEREZKINA (120–136). Hat grönlandi, azaz Oslo egyik negyedében lévő utcát választott kutatása területéről, megvizsgálva a hatósági és intézményi, felülről történő, valamint az egyéni társadalmi szereplőktől induló, azaz letről történő névadást. Egy terület etnikai változása minden bizonnyal a nemhivatalos nevek körében érhető tetten, mely a letről történő „tervezés” útján jön létre. A nevekkal kapcsolatos attitűd kialakulásáért felelős faktorokat is bemutatja a szerző: ezek közül a hellyel kapcsolatos asszociációkat, a név tartalmát, hosszát, hangzását, valamint a szokást emeli ki. A pozitív attitűd létrejöttét a történelmi kapcsolódás, a pozitív, releváns, megkülönböztető névtartalom, illetve a rövid, de kellemes hangzású névtest is elősegítheti.

MAGGIE SCOTT arra hívja fel a figyelmet, hogy a széles körben felismert és megértett scots nyelvű elemek kétségtelenül kulturális tartalommal ruházzák fel a skót helyneveket (137–152). A szerző bőséges példát hoz tanulmányában arra, hogy a magán és kereskedelmi névhasználati gyakorlatban a scots nyelvű elemek szándékos és motivált használata az egyéni szociális szereplőktől, azaz letről induló névadásban igen elterjedt.

GYÖRFFY ERZSÉBET írásában arra keresi a választ, hogy a névhasználók hogyan vélekednek a szleng helynevekről (153–161). Ennek feltárására elsőéves kommunikáció- és médiatudomány szakos hallgatók körében végzett kérdőíves attitűdvizsgálatot, melynek fókuszába a szleng helynevek alkotásával, illetve használatával kapcsolatos hiteket, véleményeket állította. A hallgatókat arról kérdezte, hogy véleményük szerint mi jellemzi a szleng helyneveket; kik, miért és milyen szituációban használják azokat, s hogyan ítélik meg a szleng helyneveket stilárisan; azaz tulajdonképpen olyan kérdésekre kellett a válaszadóknak felelniük, amelyeket a szlengkutatás alapvető kérdésköreinek tekinthetünk.

A kötet utolsó egységében a név(használat) és a hatalom összefonódásáról olvashatunk öt tanulmányt. GUY PUZEY norvég és észak-olasz példákon mutatja be, hogyan cserélték le a dán neveket Norvégiában a nynorsk nyelvmozgalom keretében, míg Észak-Olaszországban a helynevek nyelvjárási írásmódjának támogatását használták fel az Északi Liga legitimálásában (165–184). A szerző a GRAMSCI nevéhez köthető hegemoniafogalom alapján elemzi a helynévkincs és a nacionalizmus összefonódását észak-norvég és észak-olasz példák segítségével: a helynevek ugyanis a nemzeti lét, az identitás, a hovatartozás vagy potenciálisan a kirekesztés mindennapi szimbólumai.

STAFFAN NYSTRÖM a stockholmi névszerkesztő bizottság tagjaként ír arról a megnövekedett újraelnevezési igényről, amely Stockholm multikulturális kerületeiben jelentkezik (185–196). A bizottság által ajánlott nevek nem kapcsolódnak a terület történetéhez, nem emlékeztetnek meghatározó eseményekre, személyekre, helyekre, különösebben nem is nemzetköziek, multikulturálisak vagy többnyelvűek, hanem szinte technikailag konstruáltak és svédül vannak; a svéd ugyanis mint lingua franca értelmezhető ezekben a sokszínű kerületekben. STAFFAN NYSTRÖM véleménye szerint az ajánlott nevek jó választásnak tűnnek, mert praktikus módon egyedítik a helyet, könnyen megtanulhatók, nem okoz gondot a felidézésük, és könnyű a használatuk.

A személynevekkel kapcsolatos névtervezés és törvénykezés mélységeibe vezet be az olvasókat JUSTYNA B. WALKOWIAK összehasonlító írása (197–212). A szerző különböző korszakok és nemzetek esetein keresztül azt mutatja be, hogy e folyamatban kik vesznek részt, kiknek készülnek a tervezetek, mit és milyen eszközökkel terveznek, s mindez milyen hatással van a névhasználatra.

Norvégia helynévhasználati szokásaiba vezet be bennünket AUD-KIRSTI PEDERSEN (213–228), aki a norvég helynévtörvény kapcsán hívja fel a figyelmet két problémára. Ezek egyike a farmneveknek a mai modern helyesírási szabályoknak ellentmondó, de a nyelvjárási kiejtésnek sem megfelelő dános írásmódja. A névhasználók megítélése szerint a helyes vagy „igazi” leírásnak a kiejtést kell tükröztetnie. Emellett kitér a lapp és kvén kisebbségi nyelvek hivatalos névhasználatára is. E nyelvek helyneveinek hivatalos, nyilvános használata ugyan engedélyezett, de negatív attitűdöt vált ki a többségi nyelvhasználóiból.

KAISA RAUTIO HELANDER a lapp helyneveknek szentelte írását (229–249). Noha Finnországban és Norvégiában határozatok biztosítják a lapp helynevek használatát, ezek kivitelezésében különbségek mutatkoznak. Finnországban egyre szisztematikusabban kerülnek fel a nyelvi tájképre a lapp helynevek, ezzel szemben Norvégiában a helyi hatóságok nem követik rendszerszerűen a határozat előírásait.

GYÖRFFY ERZSÉBET

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4776-1734>

Debreceni Egyetem

Bölcsészettudományi Kar

„Fremde” Namen [„Idegen” nevek]

Szerkesztő: DIETER KREMER. Leipziger Untersuchungen zur Namenforschung 12.
Leipziger Universitätsverlag, Leipzig, 2016. 325 lap

A német nyelvű kötet a lipcsei egyetemhez kötődő Német Névtani Társaság (Deutsche Gesellschaft für Namenforschung) 2015 októberében tartott tanácskozásának előadásait tartalmazza. A címben szereplő idézőjel egyértelműen utal arra a kötetben szereplő tanulmányokon végigvonuló terminológiai bizonytalanságra, hogy mi is tekinthető egy nyelv névanyagában „idegennek”.

A kötet élén a tanácskozáson elhangzott köszöntők állnak, ezek után következik 15 tanulmány, amelyek az (etimológiailag, kulturálisan stb.) idegen nevek témakörét járják körül, történeti és jelenkori névtani jelenségeket egyaránt vizsgálva.

Az első tanulmány (15–40) szerzője, KARLHEINZ HENGST az idegen nevek fogalmának meghatározását kísérli meg. Írásában meghatározó a szinkroniában és diakroniában különbözőképpen értelmezhető „idegenség”: az ismert lexikológiai kategóriák mintájára a neveket belső keletkezésű (Erbnamen), jövevéynév (Lehnnamen) és idegen név (Fremdnamen) kategóriákba sorolja. Külön kitér azon összetett nevek csoportjára, amelyeknek egyes tagjai más-más kategóriába tartoznak. A nyelvtörténeti és morfológiai-lexikai szempontokon túl figyelembe veszi a nyelvhasználó közösség névészlelési szokásait is,